

Politická poezie 60. let v SRN

Ondřej Dušek

V souvislosti s hnutím nové levice se v SRN v 60. letech vyvinul i nový poetický směr, zastoupený převážně v písních. Představovali ho většinou folkoví písničkáři, autoři a interpreti v jedné osobě, kteří se od konce předchozí dekády rekrutovali z řad kabaretiérů, lyriků a jiných umělců. Politicky angažované písně začínají jako protest proti tehdejší západoněmecké společnosti, spoutané maloměšťáckými konvencemi a zaměřením na ekonomický výkon. Postupně se u nich projevuje vliv moderní levicové filozofie, zejména spisů Theodora Adorna, Waltera Benjamina nebo díla Bertolta Brechta, ale i francouzských existencialistů, přičemž se jedná zejména o legitimizaci tendence v umění. Jako důležitý argument sloužila hlavně teze o neexistenci nezaujaté tvorby – staví-li se autor jako politicky neutrální, jen nevědomky opakuje předsudky, které mu vštípila konvenční společnost.

Hlavním tématem nových písní je tehdejší celková společenská situace a její kritika, případně vyjádření nálady nového mládežnického hnutí. Autoři přitom často sahají k parodii a subverzi zažitých konvenčních vzorů, mimo jiné církevních písní nebo i vánočních koled; nešetří u toho vtípem. Postupně se písně konkretizují a čím dál více vyostřují, reagují na konkrétní události, jako např. smrt Benna Ohnesorga roku 1967 nebo atentát na Rudiho Dutschka o rok později. Po roce 1965 se zároveň více projevuje vliv amerických protestsongů Boba Dylana a dalších a také beatové hudby.

Počátkem 60. let nacházely nové básně publikum v různých, spíše nepočetných levicových spolcích, postupně se však dostaly k širšímu obecenstvu. Na vývoj scény měl významný vliv zejména hudební festival na hradě Waldeck v Porýní-Falci, pořádaný každoročně od léta 1964. Jeho iniciátoři, Peter Rohland a bratři Hein a Oss Kröherovi, se pro první ročník inspirovali Skupinou 47 a jejím formátem setkání s přednesem a následnou diskusí; v následujících letech však vzrostl počet účinkujících i diváků, takže akce získala podobu dnešních hudebních festivalů. Setkávali se tu umělci mnoha odnoží nové poezie, cíleně se zviditelňovaly její různé inspirace – americký folk a protestsongy, francouzské šansony i domácí písně z revolucí 19. století – a mj. i v neshodách účastníků tu lze pozorovat jistou nejednotu celé scény: někteří umělci považovali písně za apolitický výraz individuálního názoru, jiní je používali ke společenské kritice, případně dokonce spatřovali jejich hlavní smysl čistě v politické agitaci.

Politicky také často stáli na rozdílných pozicích, ač všichni nalevo. To dobře odpovídá i roztržitosti samotného opozičního hnutí.

Levicoví básníci se samozřejmě zapojovali do mnoha dalších protestních akcí, jako byly např. *Velikonoční pochody* proti atomovým zbraním. Mnoho písní bylo dokonce napsáno primárně jako pomůcka pro pouliční agitaci, po přednesení politické myšlenky zpěvem měla následovat diskuse. Přitom autoři považovali tuto formu za velice výhodnou – závažné myšlenky zábavná forma odlehčí a zpřístupní jejich pochopení. Ač chápali přímý kontakt s diváky jako primární médium, šířili svou tvorbu i dalšími cestami – zejména malá angažovaná vydavatelství produkovala časopisy a sborníky, kde se objevovaly nové texty, písně vycházely i na gramodeskách (např. pod značkou *pläne*); některá vystoupení byla také přenášena rozhlasem. Několik antologií nejznámějších levicových písní vydala dokonce i velká etablovaná nakladatelství – autoři se dle vlastních slov pro podkopání kapitalismu nezdráhali použít jeho vlastních prostředků.

K nejdůležitějším představitelům levicové scény patří Franz Josef Degenhardt, pravidelný návštěvník akcí ve Waldecku. Vycházel ze socialistických pozic a od všeobecné společenské kritiky postupně přešel k radikální agitaci, stejně jako mnoho dalších autorů. Od počátku ostřeji se vyjadřoval Dieter Süverkrüp, jazzový kytarista, komunista a aktivní účastník protestů proti jaderným zbraním – jeho písně mají jednoznačně politický a často sarkastický ráz. Proti atomovým zbraním zpívala také Fasia Jansenová nebo Hanno Stütz. Bezprostředním stylem, podobným Süverkrüповým textům, se vyznačují i díla Waltera Mossmanna, také radikálního aktivisty a pozdějšího stoupence hnutí Zelených. Hans Dieter Hüsch, původně kabaretiér, naopak kladl důraz hlavně na společenskou kritiku a jeho vystoupení sklízela úspěch. Mezi levicovými básníky dosáhli širokého uznání také Hans Magnus Enzensberger a Peter Schütt. Přestože se jejich autor nemohl jakožto občan NDR účastnit celého dění osobně, velký ohlas vzbuzovaly i písně Wolfa Biermanna.

Levicových protestních akcí postupem času přibývalo a radikalizovaly se – a s nimi i poezie. Také situace okolo Waldeckého festivalu se postupně vyostřovala. V roce 1967 se tu rozproudila závažná teoretická diskuse o politicky angažované básni a došlo dokonce i k nepokojům mezi radikálnějšími návštěvníky, kteří vyčítali organizátorům přílišnou spolupráci s režimem. V následujícím roce – z hlediska protestního hnutí tom nejvyhrocenějším – se potom dokonce ti umělci, kteří podle mínění posluchačů nezpívali dost

politicky, museli před publikem obhajovat. Mezitím v Německu probíhají i další hudební festivaly v podobném stylu, jako např. *Essener Songtage*.

Nová politická lyrika tedy v 60. letech úzce souvisela s hnutím nové levice a do určité míry napomáhala jeho šíření. Stejně jako ostatní složky této opozice se i ona postupně vyostřuje a hlavně v letech 1967-8 dostává velice konkrétní a radikální ráz. Zároveň jsou básně čím dál méně osobním projevem toho kterého písničkáře, nakonec jde v první řadě o politickou agitaci. Folkoví zpěváci působili samozřejmě i dál v 70. letech, na přelomu dekády se k nim pak přidali i umělci ovlivnění americkou beatovou hudbou, hrající tzv. *politrock*, jako např. kapela *Floh de Cologne*.

Literatura

Bormann, Alexander von (1971): „Politische Lyrik in den Sechziger Jahren: Vom Protest zur Agitation“, in: Manfred Durzak (Hg.): *Die deutsche Literatur der Gegenwart. Aspekte und Tendenzen*. Stuttgart: Reclam. S. 175-196.

Nyffeler, Max (1990): *Liedermacher in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Inter Nationes.

Robb, David (2007): *Protest song in East and West Germany since the 1960s*. Rochester: Camden House.

Schmidt-Rhaesa, Philipp: „Entwicklung der Liedermacherei“.
<http://www.detlev-mahnert.de/waldeck.html>, 8.5.2010.